

Ret, Rationalitet og den Lødige Debat

Af Sten Schaumburg-Müller

1. Ytringsfrihed og rationalitet

Ytringsfriheden, som en af de grundlæggende frihedsrettigheder, er i de borgerlige demokratier ofte sikret i forfatningen og ses som oftest på lige fod med de andre frihedsrettigheder – specielt ejendomsretten – som en beskyttelse af den *enkelte* mod indgreb udefra.

Det er klart, at retten indeholder et sådant subjektivt element; det kan være forbundet med stor gene ikke at kunne sige, hvad man vil, især naturligvis hvis det er det, man lever af (som f.eks. forfattere, journalister og politikere).

Men ytringsfriheden er andet og mere end en beskyttelse af den enkeltes hellige, private sfære, hvor det er tilladt at sige, hvad man vil, uden at nogen blander sig, andet og mere end en beskyttelse over for det ubehag det er ikke at få lov at komme til orde.

Menings-, ytrings- og informationsfriheden udgør *mulighedsbetingelsen*, for at samfundet kan indrettes rationelt, for at der overhovedet kan træffes de rigtige – dvs. de velbegrundede – beslutninger.

Ytringsfriheden tjener for det første til at formidle information om faktiske forhold og er som sådan en nødvendig forudsætning for at handle bedst muligt. Hvis der f.eks. sker en ulykke på et atomkraftværk, er det for at begrænse skaden mest muligt nødvendigt, at der bliver formidlet viden om, at der er sket et uheld, *hvor* det er sket, hvor stort et omfang uheldet har osv.

Uden information handles der i blinde; hvis faktum holdes skjult, opnår man en slags samfundsmæssig fortrængning, der på længere sigt er farlig.

Men ytringsfriheden tjener desuden – og dette er måske det vigtigste – til en kvalificeret vurdering af de foreliggende fakta. Det vil aldrig ud fra de nøgne kendsgerninger give sig selv, hvad der er den rigtige handle måde. Hertil kræves en *vurdering*, og denne opnås ikke bedst ved blot at autorisere en (tilfældig) person eller personkreds til at træffe beslutningerne (hvorved man blot opnår, at der træffes en beslutning, men ikke at denne er velbegrundet).

Den bedste vurdering opnås ved at rationalisere problemet, ved at udsætte

problemet for en kvalificeret kritik, via det åbne argument, hvor hverken bestemte personer eller bestemte vurderinger på forhånd er udelukket.

Det er på denne baggrund ikke så sært, at den første borgerlige revolution bl.a. fik følgende juridiske udtryk:

■ »Den frie meddelelse af tanker og meninger er en af menneskets vigtigste rettigheder.«¹⁾

Dette er ikke ment som en beskyttelse af de meget talende, men som den ultimative beskyttelse af alle de andre rettigheder (man kan f.eks. protestere, hvis ens ejendom gæes for nær) og i sidste instans en sikring af, at vi får det bedst mulige samfund.

John Stuart Mill har opsummeret rationalen i ytringsfriheden med forbillig klarhed. (Bemærk, at Mill ikke så meget taler om den fri strøm af informationer, men om betydningen af den rigtige vurdering.)

■ »For det første: Hvis en opfattelse undertrykkes, så kan den muligvis være sand. At benægte dette, ville være det samme som at antage, at vi selv var ufejlbarlige.

For det andet: Skønt den opfattelse, der bliver undertrykt, skulle vise sig fejlagtig, så kunne den indeholde noget rigtigt, og dette vil meget ofte være tilfældet. Og da den almindelige eller herskende mening om en sag sjældent eller aldrig udtrykker hele sandheden, så er det kun gennem brydningen mellem modsatte opfattelser, at der er en chance for at supplere den delvise sandhed.

For det tredje: Selv hvis den almindeligt antagne opfattelse ikke blot var sand, men også udtrykte hele sandheden, så ville den af de fleste af dem, som delte opfattelsen, blive anset for en art fordom, fordi de ikke virkeligt forstod den og kunne redegøre for de *rationelle grunde*, som lå bag opfattelsen. Noget sådant kan først ske, når det tillades, at opfattelsen skarpt og seriøst bliver bestridt, og en sådan modargumentation også rent faktisk finder sted.

Og ikke nok med det, men for det fjerde: Selve opfattelsens hensigt står i fare for at gå helt tabt eller blive svækket og berøvet vital betydning for folks karakter og handlemåde. Opfattelsen går hen og bliver en rent ydre bekendelse, der ikke kan udrette noget godt, men hindrer en virkelig dybfølt overbevisning i at blive dannet på baggrund af en *rationel argumentation* og personlig erfaring.«²⁾ (Mine udh.)

Den rationelle argumentation, og dermed muligheden for at nå frem til (mere) rigtige opfattelser vedrørende økonomiske, politiske og videnskabelige spørgsmål er betinget af en fri *diskussion*.

Det er også på denne baggrund, man skal se en af den borgerlige forfatningsrets vigtigste frembringelser: parlamentet.

Man kan undre sig over, hvorfor borgerlige forfatninger ikke blot erstattede den enevældige konge med det enevældige folk.

Rousseaus idé om *folkesuveræniteten* kunne tale herfor: folkemagt skulle sættes i stedet for kongemagt.

Men det var på tidspunktet for de borgerlige revolutioner klart, at enevælden ikke blot var uretfærdig, fordi folket ikke havde noget at skulle have sagt, og fordi de få bestemte over de mange; enevælden havde spillet fallit tillige, fordi suverænen ofte traf dårlige beslutninger. Og et folkeligt enevælde ville ikke uden videre træffe rigtigere beslutninger.

Hvordan kunne man opnå garanti for, at folkesuveræniteten ikke blot endte i samme despotisme? Hvordan kunne det sikres, at den gamle autoritet ikke bare blev erstattet af en ny autoritet, at man blot udvekslede den ene tilfældige magt med den anden? Eller sagt på en anden måde: hvordan kunne det sikres, at det ny styre blev *rationelt!*

Borgerskabet kunne her bruge sine erfaringer fra offentligheden, (den politiske og litterære, offentlige debat) fra det offentlige »marked«, hvor meninger, analyser osv. blev fremsat til fri kritik. Via dette offentlige ræsonnement³⁾ kunne mere rigtige meninger fremtvinges, end de oprindeligt fremførte.

Ved at institutionalisere denne offentlighed i et særligt organ, der samtidig blev folkets organ (*Folketinget*), kombineredes folkesuveræniteten med et nyt princip, der skulle sikre rationaliteten i beslutningerne. (Folketinget burde i virkeligheden have heddet Snakkettinget, hvilket det for så vidt også gør på andre sprog, parlament af parlare = at snakke.)

Hvor historieskrivningen vedrørende perioden omkring de borgerlige revolutioner ofte har fokuseret på borgerskabets (folkets) kamp mod adel og enevælde for at få del i magten, er det historisk mere interessant, at borgerskabet ikke blot ønskede at indføre sit eget væælde, et borgerskabets diktatur, men en ny styreform, hvor ikke autoriteten skulle være det yderste grundlag for beslutningerne, men rationaliteten – det bedre arguments ret.

Baggrunden for de (forfatnings)retlige tiltag, der skete i og med de borgerlige revolutioner (dels en retlig sikring af ytringsfriheden og dels en instituering af debatten som styreform), kan ses som udtryk for ideen eller idealet om den *herredømmefri kommunikation* som grundlag for det gode samfund, der kunne opnås nu, da de feudale lænker var sprængt.

Det er for mig at se på denne baggrund Grl. § 56 skal forstås:

■ »Folketingsmedlemmer er ene bundet ved deres overbevisning og ikke ved nogen forskrift fra deres vælgere.«

Når medlemmerne skulle følge deres overbevisning, var ideen, at de ikke skulle komme med på forhånd fastlagte meninger, men udelukkende lade sig lede

af deres overbevisning, en overbevisning, som i lyset af datidens opfattelse af mennesket som et rationelt væsen, naturligvis fulgte det bedre argument.

Meningen med parlamentet bliver herefter ikke, at man skal bøje sig mod hinanden på den måde, at man mødes på midten i et kompromis, som ingen finder godt, men at man i fællesskab via gode argumenter finder frem til det bedste.

Detbatmuligheden er således en nødvendig betingelse for den rigtige beslutning. På denne baggrund er det forståeligt, at parlamentarikerne skal have særlig beskyttelse: Grl. § 57, 1. pkt. om forbuddet mod strafferetlige tiltag mod folketingsmedlemmer og 2. pkt. om ytringsprivilegiet. Ytringsfriheden bliver til en særlig ret sammen med retten til information, uden hvilke det bedre arguments ret stækkes til fordel for den tilfældige, dybest set irrationelle magt.

Det er derfor at ramme plet, når Peter Germer i sin bog⁴⁾ kalder det ytringsfrihedens væsen, når han argumenterer for, at den forfatningsmæssige ytringsfrihed bør bestå i fuld materiel ytringsfrihed om offentlige anliggender, idet en fuld indholdsmæssig beskyttelse af en offentlig debat om offentlige anliggender er en nødvendig retlig ingrediens for en god, politisk beslutning. Sørgeligt blot at et sådant pletskud inden for brede juridiske kredse betragtes som et vildskud; men dette skyldes efter min mening dels den herskende positivistiske teoriopfattelse, dels Peter Germers manglende stillingtagen herimod.⁵⁾

Hvis man er enig med mig så langt, at ytringsfriheden er en særlig ret, der i sidste ende er en forudsætning for alle andre rettigheder, opstår det spørgsmål, om ytringsfriheden er ubegrænset.

Fra ejendomsretten kender vi, at selv om denne skattes som en af vort samfunds grundpiller, er den ikke grænseløs – og har aldrig været det.

Det er oplagt, at man ikke kan bruge sin økse til at hugge hovederne af andre folk, og der kunne nævnes en lang række, mindre dramatiske eksempler.

Indskrænkninger i – eller bedre: afgrænsningen af – retten *kan* ses som en beskyttelse af de andre enkeltpersoner, der alt andet lige får indskrænket deres muligheder for at eje noget, hvis de får hovedet hugget af.

Men man kan også vende synsvinklen og pointere, at den uhemmede grænseløse ret netop er grænseløs på den måde, at den helt opløser retten: ret eksisterer kun, hvor der er noget, der ikke er ret. Der er f.eks. ingen, der kan eje noget, hvis alle andre har lov at gøre, hvad de vil.

Og når ejendomsretten bliver set som et gode, som er nødvendig for den ønskede økonomi, må den afgrænses for ikke at ødelægges.

I praksis har ytringsretten sine grænser: Man må f.eks. ikke videregive oplysninger om andres private forhold (strl. § 264b), man må ikke opfordre andre

til vold eller hærværk (§ 266a), fremsætte racediskriminerende udtalelser (§ 266a) eller fornærme nogen (§ 267).

Spørgsmålet er så, om en afgrænsning af ytringsretten kan ses som en i sidste ende sikring af ytringsrettens formål.

Når den fri diskussion ønskes sikret, dvs. når man ønsker at sikre det bedre arguments ret, må man også sikre, at diskussionen er en kommunikation og ikke bare en tilkendegivelse af synspunkter, en slags verbal skyttegravskrig, og når man ønsker en kommunikation, må man sikre, at den er herredømmefri og ikke bare en monologisk sætten sig igennem ved hjælp af penge og magt.

Jeg vil tage to emner op vedrørende afgrænsningen af ytringsretten, dels spørgsmålet om der gælder eller bør gælde særlige indskrænkninger for kommercielle ytringer (nedenfor under 2.), og dels hvorledes injurielovgivningen og -retspraksis varetager hensynet til den lødige debat (nedenfor under 3.). Jeg vil her særligt omtale den dom, der oprindeligt gav anledning til artiklen, Østre Landsrets dom af 17. oktober 1986 i sagen Mikael Waldorf ctr. uro-patroljen.

Emnerne er for så vidt tilfældige, som de ikke udtømmende angiver begrænsningerne i ytringsfriheden. På den anden side er de illustrerende for de principielle spørgsmål, der rejser sig, når ytringsrettens grænser skal findes.

2. Reklamer

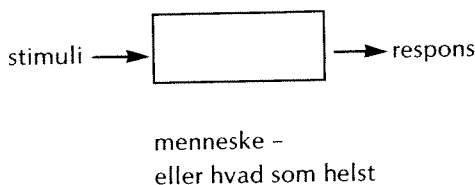
Der er – især på det senere – rejst spørgsmål om kommercielle ytringers retlige status.⁶⁾ Nu kan man sige, at forholdet til den forfatningsretlige orden ikke i Danmark giver anledning til mange genvordigheder, al den stund Grundloven altid vil blive fortolket i overensstemmelse med en given lov, bekendtgørelse eller praksis. På den anden side er spørgsmålet værd at tage op, hvis man som ovenfor anført mener, at ytringsfriheden er en *særlig* ret. Er også kommercielle ytringer omfattet af ytringsretten, eller må den tværtom underlægges visse begrænsninger for at sikre rationaliteten og den lødige debat?

Der er for mig at se ingen tvivl om, at reklamer netop *ikke* er ytringsfrihedens væsen.

Den kommercielle kommunikation er den herredømmefri kommunikations modpol. Ved hjælp af penge og magt og med udnyttelse af videnskabelig (psykologisk) viden bestemmes andre mennesker til at gøre noget, de ellers efter al sandsynlighed ikke ville have gjort. Ud fra markedsanalyse af behov og muligheder afgives de mest effektive stimuli, og der opnås en statistisk set sikker respons i form af køb af bestemte varer.

Man kunne kalde denne kommunikation for *magtkommunikation*. Mennesket er i denne kommunikation ikke det myndige, rationelle, selvbestemmen-

de menneske, der på lige fod med andre deltagere fremfører sine meninger og synspunkter. Mennesket er her reduceret til en psykologisk black-box, der reagerer som ethvert andet natur-objekt, en molekyle, en kemisk sammensætning eller en edb-maskine:

Mennesket er her reduceret til en recipient, en modtager, og det kan diskuteres, hvorvidt begrebet 'kommunikation' overhovedet er anvendeligt.

Den højt besungne mulighed for det enkelte menneske at vælge noget andet end det ønskede køb er i denne sammenhæng uinteressant. Det er klart, at stimulansen ikke i hvert *enkelt* tilfælde giver den ønskede respons; kun statistisk opnås et sikkert resultat; men dette faktum ændrer ikke på det underliggende menneskesyn.

Men inden jeg skrider til en forkastelse af kommercielle ytringer bør det nærmere overvejes, hvorvidt disse ikke kan have et beskyttelsesværdigt indhold.

USA's Højesteret har i en sag taget stilling til spørgsmålet:

■ »Advertising, however tasteless and excessive it sometimes may seem, is nonetheless dissemination of information as to who is producing and selling what product, for what reason, and at what price. So long as we preserve a predominantly free enterprise economy, the allocation of our resources in large measure will be made through numerous private economic decisions. It is a matter of public interest that those decisions, in the aggregate, be intelligent and well informed. To this end, the free flow of commercial information is indispensable. ... And if it is indispensable to the proper allocation of resources in a free enterprise system, it is also indispensable to the formation of intelligent opinions as to how that system ought to be regulated or altered.«⁷⁾

Peter Germer tilslutter sig argumentet: når vi nu har en økonomi, der i høj grad bygger på det private erhvervsliv, så må »dette erhvervslivs meddelelser til offentligheden ... være omfattet af den grundlovssikrede ytringsfrihed«.⁸⁾

En sådan opfattelse overser imidlertid det faktum, at kommercielle ytringer netop ikke blot består i »meddelelser« eller »information«, men tillige er af ganske suggestiv art, og det på en særlig måde.

Enhver form for argumentation vil naturligvis indeholde en suggestiv del,

idet ytringen er beregnet til at overbevise modparten. Når Mikael Waldorf i en artikel mener, at uro-patruljen er halvfascistisk, er det fordi, han ønsker at påpege dette forhold som et uheldigt faktum og dermed åbne for en ændring. (Se nærmere om sagen nedenfor under 3.)

Men den slags ytringer kalder i sin form på en kritik, et modspil. Waldorf ville sikkert gerne overbevises om det modsatte, hvis dette blev støttet på overbevisende argumenter, hvorimod reklame i sin form er monologisk og ikke kalder på kritik og debat, men blot på reaktion.

Samtidig overses magtrelationen bag kommunikationen ganske. Kommercielle ytringer er strategiske ytringer, der har et andet formål end indholdet af udsagnet. Ytringen fremsættes med magt (her: penge) for at tvinge den pågældendes interesser igennem. Modsat fremsættes andre ytringer typisk på markedet for ytringens indholds skyld; ytringens udsigende er lig dens indhold, ytringen kan så at sige tages på ordet.

Der er således en principiel, afgrundsdyb forskel mellem den, ideelt set, rationelle, ræsonnerende kommunikation, hvor det bedste argument vinder, og den irrationelle, på sin vis patologiske kommunikation, hvor den magtfulde vinder.

Skellet kan ikke begribes inden for den liberalistiske ideologi, hvor »everything goes«, og det hvadenten den udtrykkes af en amerikansk højesteretsdommer eller en dansk professor, der på denne måde uden at blinke foretager springet fra ytringsfrihedens væsen til et forsvar for dens uvæsen.

Konklusionen må følgelig være, at der må foretages relativt kraftige indgreb i (den kommercielle) ytringsfrihed, for i sidste ende at beskytte ytringsfrihedens mål.⁹⁾

3. Lødig debat eller småborgerlig moral

Ifølge dansk ret må man ikke fremsætte ærekrænkende ringeagtsytringer eller sigtelser (strl. § 267). En sigtelse kan dog være straffri, hvis den fremsættes i berettiget varetagelse af almeninteresse eller af egen eller andres interesse, ligesom den er straffri, hvis dens sandhed bevises (§ 269). I visse tilfælde tilstedes det dog ikke at føre sandhedsbevis (§§ 270-271), som f.eks. hvis forholdet allerede er påkendt ved en domstol.

Som ovenfor anført kan indskrænkningen i ytringsfriheden ses som en beskyttelse af den enkelte, her den enkeltes ære.

Ud fra denne synsvinkel er det naturligt at foreslå hele injuriesystemet afskaffet, idet der ikke er mange i dagens Danmark, der er udstyret med en så fintfølelse ære.

Vagn Greve skriver¹⁰⁾, at det nok er et fåtal, der (som Johs. Andenæs) me-

ner, at æren er et retsgode af høj rang, og fortsætter: »Det er ikke en opgave for retsordenen at beskytte folk mod, at andre gør dem sure.«

Det er også efter min mening oplagt, at en sådan beskyttelse nærmest gør retten til grin. Men som nævnt mener jeg, at synsvinklen på ytringsretten – og herunder æreskrænkelser – bør ændres.

Der eksisterer knapt en fælles æresfølelse i vores »pluralistiske og moralskeptiske samfund«, som Greve udtrykker det, og en beskyttelse af 'æren' bliver herefter nærmest til en beskyttelse af den enkeltes gode humør.

Den funktion, æreskrænkelser (måske) havde tidligere, er nu stort set ude af billedet, men dette gør ikke, at æreskrænkelserinstitutionen er tomt og meningsløst. Tværtimod kan det ses som en beskyttelse af den lødige rationelle debat, der som ovenfor nævnt er nødvendig for det gode samfund:

Det bør ikke være muligt at afspore den ideelt set rationelle debat ved irrationelle angivelser om modparten og dennes synspunkter – og retten bør følgelig beskytte herimod.¹¹⁾

En utrykt Vestre Landsretsdom¹²⁾ illustrerer på eksemplarisk vis denne rolle.

Sagen angik et medlem af VS, Steen Folke, som i den offentlige debat havde givet udtryk for klart anti-zionistiske holdninger, hvilket medførte, at han blev beskyldt for »jødehetz« og »anti-semitisme«.

Både Ålborg Byret og Landsretten gik beundringsværdigt dybt i sagens materie og fik klarlagt, at anti-zionisme og anti-semitisme ikke var det samme, at man følgelig udmærket kunne være det ene uden at være det andet, og at Steen Folke intetsteds havde fremført anti-semitiske holdninger. Beskyldningerne blev herefter kendt ubeføjede, og ophavsmanden hjemfalden til straf.

Konklusionen på dommen kan ses som et påbud til de offentligt debatterende om at holde lødigheden. Skulle der argumenteres mod anti-zionisme – hvilket naturligvis ikke er forbudt – skulle dette gøres på seriøst grundlag, og ikke ved irrationelle stød under bæltstedet.

En senere Østre Landsretsdom¹³⁾ giver dog det indtryk, at retterne tillægger andre momenter større betydning end hensynet til den offentlige debat.

Sagen drejede sig om et (andet) medlem af Folketinget for VS, Mikael Waldorf, som i en artikel havde kaldt uro-patruljen¹⁴⁾ for »halvfascistisk« og sammenlignet den med en »besættelseshær« i forhold til uroernes opførsel over for christianitter og BZ'ere. Udtalelsen blev ved dommen kendt ubeføjet.

Det interessante ved dommen er ikke så meget konklusionen, som netop var acceptabel, hvis uroerne ikke opførte sig som påstået. Hensynet til den lødige debat taler netop for, at den slags udtryk ikke anvendes som kasteskyts over for modstandere, men som velbegrundede ytringer.

Det problematiske ved dommen set i denne sammenhæng¹⁵⁾ er, at Landsretten tidligere ved en kendelse havde afskåret Waldorf fra at føre sandheds-

bevis, idet politiet udelukkende havde nedlagt påstand om, at udtalelsen *i dens form* var utilbørligt fornærmende (strl. § 270). Politiet var åbenbart ikke interesseret i at modbevise, at de var »halvfascister«, hvilket giver anledning til mistanke om, at dette ikke var muligt.

Domstolene har her ved en påstand efter strl. § 270 mulighed for alligevel at tilstede bevis ført, hvis almene hensyn taler herfor. Det mente Østre Landsret ikke, at de gjorde.

Landsretten har tilsyneladende forvekslet 'almene hensyn' med hensynet til det offentlige, til etaten, idet det nok må siges at være af almen interesse, om en del af politiet opfører sig som halvfascister og som en besættelsehær, mens det måske ikke ligefrem er det offentliges interesse at se sig udleveret som en sådan.

Hensynet til politiets renommé synes her at have spillet en rolle på bekostning af en oplysning om sagens indhold, på baggrund af hvilket retten kunne have taget kvalificeret stilling til, om grænsen for den lødige debat var overskredet.

Ved gennemlæsning af domme på området melder sig den tanke, at det generelt ikke er hensynet til den lødige debat, der bærer afgørelserne, men snarere hensynet til den borgerlige orden og den småborgerlige moral.

Det er stort set forbudt at sige »nazist«, »fascist«, »racist«, »anti-semit« eller andet, der minder om rædslerne fra 2. verdenskrig. Det er for så vidt udmærket, at man ikke må slynge om sig med den slags beskyldninger, men domstolenes uvilje kan hindre en påpegning af uheldige tendenser, hvilket ovenfor omtalte Østre Landsretsdom viser.

Samtidig er det også umuligt at sige »bolighaj« og »pamper«, og man får den fornemmelse, at det ikke er så meget, fordi de fornærmede personer ikke fortjener den slags betegnelser, som at det er ord, der ikke lyder pænt, ligesom »pik« og »kusse« og den slags, og at hensynet til den småborgerlige moral foreskriver, at man bruger pæne ord, eller bedre: helt fortrænger problemet.

Måske falder afgørelserne i disse sager ud fra helt andre overvejelser. I hvert fald kan anes et tydeligt mønster, hvorefter afgøres ikke så meget efter indholdet af det sagte som af de involverede personers status.

I bolighaj¹⁶-sagerne stod selvbestaltede ejerlejlighedsbesættere over for (vel)renommerede, skatteydende ejendomsbesiddere (domfældelse). I pamper-sagen blev en central, samfundsbevarende institution – en fagforeningsformand – angrebet af menige medlemmer (domfældelse). I halvfascist-dommen blev ordensmagten angrebet af en yderligtgående socialist (domfældelse). I anti-semitdommen spillede samme hensyn ikke ind, hvorefter domstolen kunne vende tilbage til princippet om, at der ikke må siges noget, der associerer til nazismen.

Da jeg i sin tid skrev udkastet til nærværende artikel, verserede en sag mel-

lem Århus-borgmesteren, Thorkild Simonsen, og præsten, Søren Krarup. Sagen var, at førstnævnte i forbindelse med sidstnævntes korstog mod flygtninge i almindelighed og Flygtningehjælpen i særdeleshed havde kaldt dennes udtalelser for »småracistiske«. For mig at se var udfaldet tvivlsomt, idet man på den ene side ikke kunne forvente frifindelse for anvendelse af betegnelsen »småracist«, mens parternes status – især fornærmerens – på den anden side talte for en frifindelse.

I mellemtiden er der faldet dom i sagen¹⁷⁾, og dommeren løste problemet på salomonisk vis ved at kende udtrykket ubeføjet, men samtidig at kende borgmesteren straffri begrundet med, at denne i god tro havde fremsat udtalelserne til varetagelse af andres (in casu flygtningenes) tarv på grund af Krarups udtalelser vedrørende disse. På denne måde tilgodesås begge af de anførte vægtninger samtidig med, at dommeren undgik en anke.

Sammenfattende kan det siges, at injuriebestemmelserne kunne bruges til at understøtte den lødige debat, men at de kun i et vist omfang tjener det formål, og til tider nærmest det modsatte. Den herredømmefri, rationelle kommunikation kan naturligvis ikke opnås blot ved brug af formelle (straffe)retlige regler, men den tvivl melder sig, om ikke snarere reglerne tjener som hindring af en rationel offentlighed, idet den autoritative fastlæggelse af grænserne tenderer til at vogte en god, småborgerlig moral snarere end en god, rationelt fungerende offentlighed.

Når den rette grænse for den lødige debat skal findes, er det måske bedre helt at blande retten udenom, idet retten typisk kun vil acceptere konforme ytringer, hvorved hele formålet med den offentlige debat forskertses.

NOTER

1. La declaration des droits de l'homme et du citoyen, 26.8.1789, optaget i Forfatningen af 3.9.1791.
2. J.S. Mill: On Liberty fra Selected Writings of John Stuart Mill, ed. Maurice Cowling, New York 1968, p. 168, oversættelse Helmuth Schledermann, Samfundsfilosofi for Jurister, udgivet på Institut for Retslære, Århus Universitet, 1984, p. 41.
3. Udtrykket er taget fra Jürgen Habermas' Strukturwandel der Öffentlichkeit, 1962, norsk: Borgerlig Offentlighed, 1968.
4. Peter Germer, Ytringsfrihedens Væsen, Kbh. 1973.
5. Se nærmere herom Astrid Lohmann Knudsen og Sten Schaumburg-Müller, Ytringsfrihed, Justitia 1983, p. 18.
6. Peter Germer, TV reklamer i retlig belysning, 1984.
7. Virginia State Board of Pharmacy v. Virginia Consumer Council 425 US 748 (1976), cit. fra note 6 p. 21.
8. Note 6 p. 23.

9. Anstændigvis må det tilføjes, at Peter Germer også går ind for visse begrænsninger, f.eks. vedrørende annoncering for børn. Det forekommer mig dog at være et forsøg på at bøde, når skaden er sket.
10. I artiklen *Æreskrænkelser – et diskussionsoplæg på grundlag af nyere praksis*, Juristen 1975.471, her p. 478.
11. Se endvidere Nils Christie, *Hvor tett et samfunn*, Oslo 1975, pp. 17-19, der også synes at mene, at æreskrænkelser kun har noget med ære at gøre.
12. VLD af 12.2.1982 B 2416/1981 (4. afd.).
13. ØLD af 17.10.1986 319/1985 (7. afd.). Sagen er, efter artiklen blev skrevet, anket til Højesteret.
14. Uro-patruljen er en særlig afdeling af det danske politi; altid klædt i udpræget almindeligt tøj.
15. Afgørelsen er problematisk også på andre områder. Se f.eks. kendelsen refereret i U 1985.485 Ø, der så at sige tillader anonyme parter.
16. F.eks. U 1981.272 H.
17. Dom afsagt af Retten i Århus 18.2.1987, BS 27743/1986 (5. afd.).

FORFATTEROPLYSNINGER

Schaumburg-Müller, Sten, advokatfuldmægtig, Århus.